

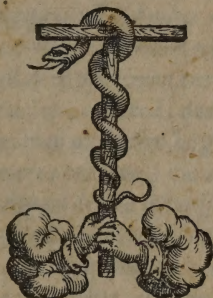

IN HIPPO-
CRATIS ELEMENTA IACO-
BI SYLVII MEDICI
COMMENTARIVS

*

VENETIIS
Ex officina ERASMIANA apud Vincentium
Vaugris prope horologium Diui Marci.
M. D. XLIII.

IOANNI MORINO CRIMINVM Censori apud Parisios æquißimo, Iacobus Syluius Medicus. S. D. P.

SI homines, hominum causa, generatos esse uerum est: (quod est præclare à Stoicis dictum) ut homo scilicet hominem adiuuet, qui de communi hominum societate plenius in dies, ac etiam in horas, commeretur, iure optimo is, in uniuersi generis humani communitate, maximus simul, & optimus est habendus. Quæ causa etiam unica, maioribus nostris, deos tam multos peperit, Isidem, Osirim, Palladem, Neptunum, Herculem, & alios prope innumerabiles, commoda quædam maxima in communem hominum utilitatem, largitos. Nisi enim Hercules (ut cæteros omittam) Cacum latronem illum maxime insignem de uita sustulisset, nisi idem Hydram, Lernæ paludis beluam septemplicem extinxisset: hisq; & alijs quamplurimis regionum multarum monstris à se domitis, de hominibus, tanquam deus aliquis terrenus, fuisset bene meritus, nunquam ab his deorum immortalium numero, post mortem, fuisset adscriptus. Sed quid præclara Herculis facinora, nobis tantum audita, commemoro? Nonne tu tanquam Hercules quidam Gallicus, non Cacum tantum, sed Cacos innumerabiles atque adeò κακίστους latrones, raptores, sicarios, homicidas, & reliquos homines facinorosos, reipublicæ pernitiosos, communemq;

 hominum

hominum societatem omni uitiorum genere contaminantes, sic de medio tollis, ut iam sine iniuria in pace uiuatur? Nónne præter eam utilitatem publicam, urbem quoque istam longè amplissimam annis antè te multis non furibus solis, sed etiam superstitiosis colorum contentionibus, contentiosis prætorum scholasticorum comitijs, litibus beneficiarijs, ut hydra illa rediuiuis, & immortalibus infamatam, tanto studio ab his facinoribus indignissimis uindicasti, ut musis literarum bonarum otio planè liberrimo frui nunc liceat? Tu enim ciues bonos, laude merita cumulas: tu in noxios, ut sunt commeriti, animaduertis: facisq; hac iustitiæ parte, ne cui quis noceat, etiam lacessitus iniuria. his uirtutibus ciuitatem nostram conseruas, adiuuas, auges: sic, ut te ciuitatis nostræ salus hodie nitatur maximè. qui uirtutis tuæ splendor est maximus, quum deo optimo maximo in terris uix quicquam fiat acceptius, quàm concilia, cætusq; hominum iure sociatos (quæ ciuitates appellantur) conseruare, adiuuare, augere: ob idq; ciuitatum rectoribus, & conseruatoribus, certum in cælo ac definitum constituit locum, ubi cum ex corporum uinculis tanquam è carcere euolarint, beati, æuo sempiterno uisione diuina fruantur. Quæ autem causa me commouit, ut amplitudini tuæ, commentarium hunc medicum dedicarem, fuit, præter fauorem summum, quo me, ut cæteros literarum puriorum studiosos, unicè prosequeris, maxima studiorum similitudo: quæ tibi criminum

censori

censori æquißimo est cum medico. Huius enim prius est officium, ut inculpatam sanitatem similibus conseruet: tu mores probos modis omnibus foues, atque adiuuas. Alterum medici munus est morbos profligare, idq; remedijs malo contrarijs. Tu ex nostra republica uitij genus omne, summa cura, industria, prouidentia, amoliris. Medicus extremis morbis, extrema exquisitè remedia statim adhibet, mitioribus primùm clementiora: deinde, si opus est, ualentiora. Tu leuiora quædam peccata, nunc publica solùm infamia, nunc uirgis, nunc succisa auricula coerces: in grauiora etiam laqueo, uel decollatione, uel rota, uel oleo feruente, uel flamma ipsa animaduertis, ne quid postea tale ipsi committant, &, ut cæteri horum exemplo sint ad peccandum tardiores: quomodo cancros, cancrenas, sphacelos, & eius generis affectus immedicabiles, ferro sæpe, et cauterio, medici celebres, cum parte affecta, execant, et proijciunt, ne pars sincera trahatur in uicium. In summa, medicus actiones per sanitatem integras, modis omnibus molitur, ut nulla corporis, aut animi molestia, diu uiuatur: Tu actiones per uirtutem Christianas deo concilias. Vale, & quod amplitudini tuæ munusculum offerimus, grata manu accipe.

In Hippocratis elementa Iacobi Sylvii medici commentarius.

ECTA rationalis, & dogmatica, eadémque uerè methodica(cui tãquam omnium optimæ ipsi nos addiximus) nobis imperat corporis curandi naturam omnino noscendam, idque ordine maximè duplici, resolutorio, & contrario illi compositorio. Proinde corpus humanum nobis, in partes primùm maximas, deinde alias omnes, diuidendum, quoad sensu minimas attigerimus. Maximè uerò totius partes sunt, caput, thorax, uẽter, artus, capitis partes, oculi, aures, facies, ac reliquę intra cranium, & extra particulæ. Oculi partes, humores tres, tunicæ quatuor, quæ, ut aliorum similiter diuisorum ultimæ partes, sunt similares, & simplicissimæ, & in alias hominis partes non amplius diuiduæ: ob id elementa hominis sensibilia dicuntur, cùm tamen uerè elementa nõ sint. Nam, quæ albæ sunt partes in nobis, ex spermate prodierunt, rubræ uerò, ex sanguine materno sunt conformatæ. Sperma autem tam uiri, quàm mulieris, & sanguis maternus nostræ generationis principia, illud sicut forma, hic tanquam materia, ambo ex elementis quatuor cõflata, sed interuentu humorum quatuor sanguinem constituentium. Hi autem sunt, sanguis sincerus, pituita, bilis flaua, & succus

Gal. initio sanit. tuendæ.

cus melancholicus. Elementa uerò in alia elementa non amplius diuidi poſſunt:ſed phyſicè in materiam tantùm, & formam, prima & ſimplicisſima naturæ principia ex philoſophia naturali cognita, uti & elementa. Hæc tamen, quatenus ad medicum ſpectant, paucis explicanda nobis ſunt, ut corporis naturam, ordine etiam cōpoſitorio doceamus. In quo prima ſunt quæ reſoluendo fuerunt poſtrema, ut contrà, quæ in componendo ſunt poſtrema, reſoluendo prima ſpectantur: ut domum cum demolimur, tectum primum, poſt parietes diruimus, poſtremum fundamentum eruimus: ſi uerò ædes molimur, fundamēta iacimus prima, mox illis parietes inſtruimus, poſtremò tectum ſuperdamus.

Gal. lib. de elementis.

Porrò elementum eſt pars minima rei, quā conſtituit, propriè quidē ac ſimpliciter, ignis, aër, aqua, terra, philoſophiæ naturalis materia: Abuſiuè autem loquentibus, medicis quidem elementa in homine ſunt etiam humores quatuor, & partes ſimilares, eędémque ſimplices ſenſu. Vnde elementares quoque appellatę. grāmaticis uerò literæ, & alijs alię res quiduis primæ conſtituentes, ſeu diuidendo ultimæ, & minimæ. Quæ uerba, uti & Galeni diffinitio, ordinem iſtum duplicem innuunt: nam minima pars, & quæ diuidendo ultima eſt, reſolutorium, Ariſtoteli quoque expreſſum lib. 3. de cælo cap. 3. diffinienti, elementum eſſe corpus, in quod reliqua corpora diuiduntur. Compoſitorium uerò, cuius eſt elementum, ſeu quod reliqua cōſtituit: quod Ariſtoteles planius. 5. metaphyſicorum expreſsit: elementum eſt corpus ſimplex, ex quo aliquid componitur, &c. Ex

quibus

quibus Aristotelis diffinitionibus suã Galenus contexuisse uidetur, & particulam corpus intellexisse, ut materiam, & formam corporũ simplicium, seu elementorum, & mistorum principia, ab elementis separet. Vtrunque autem ex his est, quæ ad aliud referuntur: pars enim, totius est alicuius, & elemẽtum misti est principiũ. Ignis igitur, aër, aqua, terra, quatuor sunt elemẽta rerum omnium hic generabiliũ, & corruptibilium communia: quem numerum ab Hippocrate, si Galeno credimus, institutum, à Platone, Aristotele, Galeno, cæteris confirmatum, tanquã certissimum recipimus, ne nobis, plura uno esse, & quot sint, uerbosius sit probandum.

Res quęuis noscitur nominis ratione & diffinitione.

Qualia autem in se sint hæc singula, quidque horum quoduis in congressu, & mistorum ex ipsis natura, aut agat, aut patiatur, dicamus, à nominis ratione, & diffinitione exorsi. Elemento cuique nomen est unum ab ipsa rei substãtia, & natura impositum, ignis, aër, aqua, terra alterũ à uincente, & summa in singulis qualitate, calidum ignis, humidum aër, frigidum aqua, siccũ terra: quanquam & humidũ aqua Aristoteli in Meteorologicis, & Galeno in natura humana, & simplicibus interdum dicantur, alia tamẽ ratione, ut post explicabimus.

Initio sani. tuendæ.

Elemẽtum diffinitio, ut aliarum rerum est difficilis, ob id, quòd uerarũ, & essentialium differentiarũ inopes sumus maximè, & quòd elementis nihil est prius per quod diffiniãtur. Ad hæc elementum corpus est simplex, nec habet unde constituatur. Diffinitio autem essentialis ex his, quæ rem constituunt, informanda est. Ideoque, quod fieri oportet,

ubi differentiæ essentiales desunt, proprietatibus formam rei consequentibus, aut eidem cõnexis res describenda est. Proprietates autem optimè cõstituuntur ex perfectissima cuiusque actione: suntque hæ differentijs essentialibus proximæ, & ad exprimendam, quantum datur, rei naturam accommodę. Perfectissima autem cuiusque elementi actio, à qualitate prima in ipso summa, proficiscitur.

Est igitur ignis elementum, quod omnium maximè calefacit, & omnium maximè aër humectat, & aqua refrigerat, terra siccat, ut singulis elemẽtis singulæ primarum qualitatum summæ insint: sed aliæ quoque ex his, non tamen summæ, at retusę, ut igni siccitas, aëri caliditas, aquæ humiditas, & terræ frigiditas, inest, moderata tamen.

Singulis præterea elementis, aliæ insunt qualitates ex primis illis tactilibus, plurimùm corporeis, omnium potentissimis productæ: uirium quidem, quàm primæ, multò inferiorum, sed tamen eximiarum, tenuitas, raritas, leuitas, splendor, perspicuitas: & his contrariæ, crassities, densitas, grauitas, obscuritas, opacitas.

Quæ qualitates in singulis elementis, quã facultatẽ habeant ad generandũ, aut corrũpendum, qui ignorat, de elementis infra modum philosophatur.

Quãdoquidem, ut in singulis nostri corporis instrumentis, & alijs omnibus aliquid agentibus, una est pars primaria actionis causa effectrix, aliæ adsunt, per quas melior fit ea actio, quædam, sine quibus non fieret eiusmodi actio, aliæ denique per quas prædictæ omnes conseruantur: sic in elemẽtis ipsis

qualitas

qualitas una ineſt, ſumma ſcilicet, actionis elementi præcipuè, cauſa effectrix præcipua: quæ uerò illi ſociata eſt qualitas, non ſumma meliorem reddit actionem: qualitates reliquæ ex primis ortæ, partim ea ſunt facultate, per quam actio talis melior perficiatur; partim qualitates illas omnes conſeruent. Cauſa autem, ſine qua non fit actio, extra ipſa eſt poſita, ut poſt audies. Non autem qualitas ſecunda ſuſtinet rationem eius, ſine quo non fiat actio, ut quibuſdã placet. Nam aqua feruens urit, ignis modò, tamen ea quantumuis calfacta ſemper humidiſsima eſt Galeno, ut poſt audies. terra quoque calfacta ſiccat etiam magis quàm frigida, ergo neque ignis ſiccitas, neque aquæ & terræ frigiditas, ſi humidiſsima eſt aqua, ea ſunt, ſine quibus actio non fiat. Quæ quatuor cum in ſingulis elementis fuero paucis perſequutus, finem ſcribẽdi faciam. Ignis elementum eſt (ut dixi) omnium maximè calefaciens, qua ui ſummè calorifica, omnium ualentiſsimè homogenea, & quæ unius ſunt naturæ in unũ cogit, congregatq́ue. Heterogenea uerò, & quæ naturæ ſunt diſsimilis, à ſe inuicem omnium potentiſsimè ſeparat, ſingula tamen horum, in ſuam uelut familiam. Quę perfectiſſima ignis eſt actio, eaq́ue à qualitate in ipſo ſumma, quæ eſt caliditas, profecta eſt. Sic enim rectè Ariſtoteles calidum, ſeu calefaciens diffiniuit. Hoc autem opus, cum calidorum reliquorum, tũ maximè ignis eſſe, tibi apertè cõmonſtrant fulminis, & ignis huius inferni effecta: nam ſi domus icta fulmine, uel occaſione alia incendio flagret, terreum in carbonem, ac inde in cinerem abire cernes: aqueum tenuari, &, ſi

Lib. 4, Meteor. ca. 1.

multum

multum eſt,per extrema exudare(ut in titione uiri di incenſo quotidie uides) ſin paucum,in uaporem, & aerem,flammæ alimẽtum,tranſit.aër poris ligno rum clauſus,& inanitatibus calamorum(quibus te-cta domus fortè fuerit.)flammę etiam pabulum eſt. tenuatus enim magis,fit ignis, à quo prædictorum portio plurima in fumum, & uaporem craſſum ſo-luta,deinde ui caloris ſeparatur,& craſsiore ſua par te fuligo efficitur,tenuiore aër. Idem teſtatur in la-cte coagulum,ſed apertè minus, ob id quod etiam imbecillius multo calet,quàm ignis. Coagulũ enim lacti uaccino,uel alij parum calenti immiſtum, calo-re per lactis in uentriculo primo animalium lacten-tium corruptionẽ acquiſito,ſed haud ita uehementi, craſſas lactis uaccini,uel alterius,partes, ac terreas, in caſeum cogit,&,ſi quæ ſunt,butyroſas ac aëreas, neutras tamen omnes, cum in ſero caſeoſum quo-que aliquid ſuperſit,& fortè butyroſum, quod ipſo percocto apparet,in caſeumque ſecundarium à qui buſdam cogitur.

Idem argumentum in butyri ſecretione eſt. Nã calore cùm externo,tũ præcipuè interno,quẽ mul tus baculi in imo lati & pertuſi percuſſus excitat, butyrum à ſero butyri in hac lactis parte ſeparatur. Idémque in mille alijs liquidò apparet,ne in re per-ſpicua teſtibus utar parum neceſſarijs. Ignis igitur ſuo calore ſummo homogenea cogit, heterogenea diſsipat. Quæ tamen qualitas, ut aliarum quæuis,ſi ſola agat,aut multo etiam inſignius alijs,agat in ge-nerationis ſubiectum, nunquam fiat generatio,ut per uteros calidiores,frigidiores, humidiores, ſic-

ciores apertè declarauit in aphorismis Hippocrates: sed mutuò seipsę inuicē contrariæ inter agendū, tandem ut res ipsa existat & perstet, contemperant in corporum substantia, quæ tota permutationi, & affectioni, alterationíque subiecta est. Calor igitur iste, sed iam diuinus, & rerum generator fœcūdissimus in semine sopitus, nutritione auctior & ualētior ubi euasit, quæ in semine ipso est portio cerebri in cerebrū separat, & in pulmonem, cor, hepar, uentriculum, partesque alias, quæ pulmonis, quę cordis, quę hepatis, quæ uentriculi, quæ reliquarū quoque partiū in eo est portio. Est enim semē Aristoteli, & post eum Galeno, excrementū benignum ultimi alimēti singularum corporis partium. Qua ex re pēdet maximè parentū in filijs similitudo, nō partiū tantùm, sed uocis & aliarum actionū atque adeò morum: unde à Mātuano Carmelita rectè scriptū mihi uidetur: Qui uiret in folijs, uenit ab radicibus, humor: Sic patrū in natos abeunt cum semine mores. Hæc, ipse diuinus calor semini animaliū, atque adeò plantarum insitus per se molitur, sed diuinū addidi, quod calor, qua calor est, heterogenea quidē illa separat, ac dissipat, & homogenea cogit, qua uerò diuinus est, cerebralē in semine portionē sursum distribuit, & cranij portionē ex eodem semine secretā ipsi cerebro circūponit, cordis portionē in medio pulmone & thorace mediā, ex ipso semine secreuit, pulmonariā uerò thoracicamque in semine portione cordi circūdedit, eadēque iustissima ipsius œconomia in reliquis partibus effulsit. sine qua, nónne, ut in lignis, & alijs urendis terreū omne subsidet aëreum, & igneū attollitur:

Cap.3.li.2. de genera.

tollitur:aqueũ,ut dixi prius, ambigit pro uaria sua substantia,& uaria sui motione.sic in imum corpus, uerbi gratia:ubi pedes & tibia sunt,quicquid in nobis est terreum,nónne ob insitam grauitatem subsedisset? ibique ossa omnia,cartilagines, ligamenta,cerebrũ,spinalis medulla & ossalis coacta substitisset? Adeps uerò sanguinis portio tenuior,bilis flaua,spiritus ipsi leuitate innata elati summa petissent?carnosum genus totum in medio interstitisset?Idem calor in semine diuinus,seu spiritus ille calidus, & nostri formator,uenas,arterias,canalesque reliquos & cauitates sensu manifestas,atque etiã obscuras (per quas corpus uniuersum est confluxile & conspirabile Hippocrati)fistulat, easque quibus maximè ad actionem,aut usum cõuenit applicat,& adaperit ossa minora,fecit spongiosa,crassissima etiam caua ad nutrimenti idonei repositionem,eadem ossa connectit tam affabrè, ut nihil omnino desiderari queat. Quid non facit?idem quibusdam,aut anima, aut primum ac principalissimum animæ instrumentũ censetur ob uires in gignendo,formando,uiuendo præcipuas.Hæc uerò effecta,licet à calore illo diuiniore non impedito sint inseparabilia,tamen illius nõ sunt propria,cum reliquæ ignis & aliorum omnium elementorum qualitates in ea cooperentur,ut mox dicam,sed tamen igneus ille uigor, cuius cælestis origo est,primas partes in hac formatione sustinet,totus ubique actuosus.

Siccitas,secunda,& mitior in igne est qualitas,illi insita,& substantiæ suæ cõnexa,quæ etiam corporis alicuius humiditatem iugendo & cõbibendo exhaurit.

haurit,quod ſiccare propriè dicimus,quanquam illi altera quoque ſiccādi uis accidit,& ſecundo ineſt, dum ſcilicet calor igneus humorē à ſe tenuatum foras euocat,atque diſsipat. Vtraque ſiccādi uis actionem ignis reddit præſtantiorem. Ignis autem non modò calidiſsimus eſt, ſed calidis in uictoria, ſiccisq́ue fouetur. Sicca enim omnia, quàm humida (niſi aërea & pinguia ſint)ardent promptius,ut in ignis experientia eſt quotidiana. Vinum item,mel, oleum,adipes,quò ueterauerunt magis,eò calidiora,ſicciora,tenuiora euaſerunt(niſi ſpeciē corruptione mutent)ob id etiam promptius ardent.

Nec tantùm ignis huius,ſed multo magis ignis illius ætherei actionem ſiccitas iuuat, cùm ſua,tum rei,in quam agit.Dum cuique parti formādæ apta, & in locū idoneum ſecreta ex ſemine,portio, mox propter natiuam humiditatem difflueret ac relaberetur eò,unde eſt ſecreta,niſi adiutrix acceſsiſſet caliditati ſiccitas. Portione ſiquidem humiditatis illius largioris(utrunque enim noſtræ generationis principium ſemē,& ſanguis eſt calidum, humidum(per ſiccitatem illam duplicem, & præterea terream abſumpta, iam ſtat mole ſua, & tanquam fixa manet noſtri corporis materia, cauitatúmque latera amplius,ob mollitiem,non tam ſunt in ſe inuicem decidua.Iam oſſa ipſa nonnihil ſolida euadunt,& à uicinis partibus minus ſiccari habilibus apertè circunſcripta diſsident,quomodo figulinum opus uniuerſum initio præ mollitie caducum eſt: ſole autem & uento ſiccatum,euadit ſolidius: igne uerò perfecte ſiccatum tum demum fit ſolidiſsmum:ſic oſſa in nobis

Initio lib. ſanit. tuendæ.

bis prima ætate uelùt cerea per nutritionem augentur: iuſtum autem aſſequuta incrementum, duritiẽ induũt lapideam, ac eam ipſam quotídie maiorem, & nulla hominis induſtria uitabilem. Quod ſiccitatis effectum in oſsibus apparet magis, in cæteris tamen corporis noſtri partibus ad portionem ſpectatur, in his quidẽ magis, in alijs minus, pro uaria principiorum natura, & educationis.

Ne igitur caſſa ſit actio calidi, aut ſaltẽ parum firma, in ſubſidium addita eſt ſiccitas, quam non parum adiuuat maxima terræ cuique corpori miſtæ magis, minus ſiccitas, de qua ſuo loco poſt nobis agetur.

Eandem commodandi rationem ignis leuitas, tenuitas, raritas, ſplendor, perſpicuitas ſuſtinẽt. Hiſque qualitatibus adiutricibus fit, & caliditate omnium efficaciſsima, ut ignis exigua portione uires mutandi habeat omnium maximas, terra contrà etiam maxima portione minimas, ut interim actionem præcipuam, quæ à tota fit ſubſtantia, omittam. His ergo qualitatibus leuitate, tenuitate, raritate, ſplendore, perſpicuitate fit, ut ipſe ignis infernus, & multó magis æthereus iſte, ac internus, in omnẽ corporis mutandi partẽ prõptius penetret, eáſque quantũuis exiguas, profundas, denſas peruadat, & pro ſua natura afficiat, mutétque, &, ſi datur, ſimiles ſibi reddat, hoc eſt ſummè calidas, ſiccas, leuiſsimas, tenuiſsimas, rariſsimas, ſplendidas, perſpicuas maximè, hoc eſt ignem, uel igneum, uel ignitum corpus efficiat. Ne uerò omnia ſint ignis propter eximiam ipſius ad mutandum promptitudinem, & uehementiam,

contraria

contraria aliorum elementorum natura repugnat. Nam elementis, ut agentibus reliquis, ſcopus eſt paſſum (quoad eius fieri poteſt) ſimile ſibi reddere, nec prius ab agendo deſiſtere, quàm uicerint, ſi uinci poteſt. Vt ergo ignis, dum in alia agit elementa, ea ipſa uincere conatur: ſic cætera elemẽta igni reſiſtentia in ipſum agunt, ipſumq́ue, ſi præpollent, uincunt, modo tota ſubſtantia, & qualitatibus nõnihil cognata ſint. Porrò tenuitas, quia calorem ignis ſummum ſequitur, eſtq́ue illius effectum, ob id in igne ſumma eſt, ut ſumma à raritate ſumma leuitas. Nam frigidum nullum, qua frigidum eſt, tenue eſt. Acetum enim, & ſuccus corticis uiridis nucum, quanuis frigida ſint, & ob id phlegmonarum incipientium remedia, ſintq́ue eadem etiam tenuia, quæ tamen illis ineſt tenuitas, quãdam in utroque ſubſtantiam igni tenuatam ſequitur. Sunt enim hæc, ut alia plęraque, ſubſtantijs duabus contrarijs, & inde ortis facultatibus etiam contrarijs conſtituta. Quam rem indicat ſapor, aceti quidem, non ſolùm acidus, idémque frigidus: ſed etiam acer & is calidus: corticis uerò nucis, multùm amarus, ſubſtantiam terream igneo calore multùm tenuatam ſequutus, quo, per macerationem in aqua dulci idẽtidem mutata diſsipato, cortex ipſe manet ἄποιος, hoc eſt, qualitatis expers, ac inſipidus, proindéque idoneus ad ſaporem quenuis ſuſcipiendum, quod de cucurbita, & tubere, Galenus quoque pronuntiauit. Propterea nux uiridis ante conditurам qualitate amara per macerationẽ, ut dixi, exuitur. Aër autem, flante borea, tenuior, quia, ob frigiditatem, uaporibus non craſſeſcit, uti auſtrinis

Lib. 1. ſimpliciũ ca.

22. & lib. 6. Symp. Tenue duplex.

Austrinis flatibus. Tenuitas autē hæc facit, ut ignis, & ignea, promptè in partes minimas separentur, & nisi sint dura, & magna in omnem corporis partem promptè permeent.

Lib. 2. sanit. tuēd.

Rarum, abusiuè, & per metaphoram, quod laxū est, ac solutum, ut ignis, aer. Propriè uerò, quod poros, & meatus habet multos. & magnos, ut pumex, spōgia. Cōtra dēsum propriè quidē quod nullis, aut paruis est meatibus, ut buxū, ebenū. abusiuè autem, quod est coactū, compactū, solidum, ut aqua, terra.

Vtraque autem raritas leuitatem habet adiunctā: sed longè maiorē impropriè dicta raritas, quin et propriè rarum, ob id, leue est, quod suis illis poris, uel ignem, uel aerem, corpora rara, & ob id leuia, cōtinet. quorū loco, si aqua, aut terra poros impleat, (Vacuæ enim esse omnino non possunt) quanquam rara quoque tunc meritò dicerentur (cum poros & meatus habeant multos & magnos) tamen tantū abesset, ut pro raritatis ratione essent leuia, ut etiam omnino grauia essent. Sic etiam densa hæc, sunt grauia, &, quibus insederant, grauitatem suam impertiuntur pro multitudinis ratione, maiorem densiora, minorem minus densa.

Hac tenuitate summa, & raritate summa, & inde orta leuitate summa præditus ignis, ac multò magis iste ignis æthereus, etiam minimas partes alterandi corporis (ut dixi) attingit, quantumuis abditas, in quas actionem suam non explicaret, si pro tenuitate, raritate, leuitate, crassitiem, densitatem, grauitatem, terream sortiretur.

Calorem ignis utriusque, præterea iuuant dictæ qualitates,

qualitates, ut ſi quò abierint ſegregata corpora ab igni pulſa, eò ignis flamma his qualitatibus adiuta comitetur, eaque omnino permutet, quę tamen ſemimutata fortaſſe manerent. Neque enim cerebro ſatis fuit, ut in hanc partem eius ſubſtantia ſit à calore inſito ſecreta, niſi etiam tenuitate, leuitate, raritate, ut idem de fulgore & perſpicuitate pollicear, omnẽ cerebri partem penitiſsimè ad actiones ſuas comparaſſet, ut in eo nihil redundet, deſyderetur que nihil. Qua in re, opera naturæ, artificum etiam præſtantiſsimorum, ut Phidiæ, Polycleti opera longè antecellunt, cum hæc tantùm foris ſuperficie ſunt bene expolita, intus uerò moles quædam terrea, rudis, ac impolita.

Cum naturæ opera, maiorem multò intus partium omnium dignitatem, admirabilemque non modo temperaturam, ſed conformationem quoque oſtentent.

Cauſæ ergo ſint qualitates dictæ, non ſolum melioris ipſius ignis utriuſque actionis, ſed etiam ignẽ, ipſiuſque facultates omnes, ac eſſentiam conſeruãt. Facilè enim ignis uterque marceſceret, ac tandem extingueretur, niſi qualitatum harũ beneficio prõptè in paſſum ſeipſe quaquauerſum inſinuaret: quę res ad permutandi paſsi, ſiue ignis gignendi, aut nutriendi, celeritatẽ, magni eſt momẽti. Calor quoque noſter, quanquã eſſentia eſt craſsiore quàm igneus, ſubſtantiæ tamen totius proprietate, & dictis qualitatibus, paucis horis id perficit, quod nunquam ignis uel inceperit. Ex cibo quouis mox chylus, ex chylo ſanguis, ex ſanguine inſtauratus ſingularum

corporis partium fluor, id apertè demonſtrant. Neque minus caloris huius cuſtodiam qualitates hæ operantur, cum harum ope pabulum ſibi continenter ex ſanguine ſibi moliatur, & qui ſingulis in partibus eſt inſitus, ex harum alimento aut, ſi deſit, humido ſubſtantifico. Tenuitas, raritas, leuitas in igne, cũ tam ſint actuoſæ qualitates, an in eodem fulgor, & perſpicuitas ſint otioſæ? At fruſtra eſt à natura factum nihil. Expendamus itaque, quam igni utrique commoditatem afferant: quanquam, ut igni externo manifeſtius inſunt, & luci ipſi, ita in eo magis effectus illarum apparebunt: etenim in igne interno etiã inſignius ineſſe cogitatione facilè aſſequemur, ſed & ſenſu ipſo, ut poſtea probabimus.

Fulgores terrifici, quando micat ignibus æther, ut poeta inquit, lux flammæ, ſolis, lunæ cæterorúmque aſtrorum, quàm repentè in medium aërẽ, & etiam aquam, uitrum, diaphanea reliqua ſe extendant longiſsimè, experiẽtia quotidiana abundè perſuadet. Quódque corporibus, in quæ hæc agunt, ſplendorem quoque imprimũt, oſtendunt fructus (Gal.aph.) præſertim, qua parte ſolem excipiunt, oſtendunt etiam alia plurima à flamma ipſa illuſtrata, & ſplendida reddita, ſed caloris interni fulgor uel puero perſpicuus eſt in colore corporis ſanè florido, & benè habito, uegeto, ac nitente. apparet quoque in ſanguine, bile flaua, atque adeo atra, quæ ex aduſtione nigredinem habet relucentem. Apparet omnium maximè in oculis, quos, ſi in tenebris uel minimùm cõfricueris, cernas ex eo igneas quaſdam ſcintillas confertim effulgere, & foras erumpere. (Viſio enim

ignis

ignis Platoni in Timeo,& ſenſorium uidēdi tenuiſſimum Gal.lib.4.loc.apho.cap.2. Ariſtoteli autem aqueũ cap.2.lib.de ſenſu)aliam ſcintillarum à percuſſu cauſam affert Aphro.probl.58.ſect.primę.In luce quoque ſplendida,percuſſus oculus eadem uiſa efficit.Huic enim ſpiritui à calore inſito ſplendor ineſt,cuius & raritatis, leuitatis, tenuitatis beneficio per neruos etiã momento ad imos uſque pedes con uolat,ac in cerebrum,ſi cogitur,reuolat.

Sic aërem perſpicuum, & planè purum lux ſolis,lunæ,facis,ac ſplendor derepentè permeat: craſſum uerò,& nebuloſum aërem, aut uapore craſſo uictum minima parte ſui peruadit,id quod nobis liquidò apparet,dum latet obſcura cōdita nube dies, ac per caliginem,& in partis ſtupore.Neque ſolum alteri eſt magis permeabile corpus perſpicuum,ſed ipſum quoque magis eſt penetrabile,aqua enim minus tranſparens,quàm aër, tardius alia corpora penetrat,& tàm aër,quàm aqua,quò purior, & ob id tranſparentior fuerit,eò celerius corpora alia pene trat,quò obſcurior & opacior,eò tardius.

Hactenus ſatis explicaſſe mihi uideor actionem ignis primariam à calore eius ſummo perfici:melio rem tamen fieri, & etiam conſeruari qualitatibus alijs,ipſi etiam inſitis,ſiccitate,tenuitate,raritate,leui tate,fulgore,perſpicuitate. Reſtat demonſtrandum id,ſine quo ignis non agat. Eſt autem non ei proprium,ſed elementis cæteris atque etiam omnibus, quæ agunt aliquid commune. Id uerò eſt ipſius agē tis,ſeu caloris ignei,quãtitas,& robur,corporis quo que afficiendi ab igne præparatio,agētis,paſſuríque

 corporis,

corporis, aut contactus, aut idonea saltem uicinia. Medium item ad agentis robur deducendum accommodum, & liberum: postremò tempus, nisi enim agens passo fuerit quantitate, & robore potentius, actio non fiet, cum ab æquali proportione actio, & uictoria non fiat.

Quãuis enim caliditas sit qualitatum omnium ad agendum efficacissima, tamen quantitatem quandam ad uincendum requirit, cum ignis scintilla lignum crassum uix unquam usserit. Neque putes oportere passo agens mensura, aut pondere, aut mole semper præpollere. satis enim tantã esse eius quantitatẽ, quæ cum hoc robore passum uincere possit. Nam ignis parua portione uires habet maximas.

Robur autẽ agenti est ipsi non à quantitate sola, sed à ui, & facultate quadam agendi insita, uel acquisititia, etiam sine quantitate, ut milites multos, sed ignauos, stolidos imperitos, quanquã robustissimos, à paucis strenuis, sagacibus, exercitatis, etiã strigosis uinci sæpe uidemus. Quædã enim parua quantitate uires habẽt trasmutãdi maximas, ut spuma canis rabidi, semen in muliere corruptum, aura illa uirulenta in epilepticis quibusdã, uenena plurima, aqua uini sæpissimè destillata chymistarum (si fiat) elixir.

Passuri corporis præparatio, quantam uim ad agentis uictoriam habeat, ostendit morborum generatio in paratis tantùm, humorum, iam expelli præparatorũ, facilis uacuatio, alimentorũ, sole, igne & alijs pręparatorũ, facilis in uẽtriculo coctio, lignorum siccatorum, pingui aliquo illitorum, in minima sectorũ, facilis ustio. Quid uerbis opus est? nihil sub

cælo

cælo fit ſine hac afficiendi corporis præparatione. ſi enim ſit rebelle, affici contumax, nihil, aut minimũ patietur: & fortaſſe plus agat, quàm patiatur: quomodo qui manu lapidem cædit, & caput alicuius durum, plus ſeipſe lædit, quàm percuſſum lædat.

Cum agens finitarũ ſit uirium, in quãtumuis longinqua nõ aget aut tàm imbecilliter ut opus ſenſum fugiat. Cũ que uis agẽs per interualla delata, ſemper magis elãgueſcat, et quò magis procedit, eò ſit imbecillior, quò propior eſt corpori ipſum producẽti, eò ualẽtior inde requiritur agentis, & paſsi propinquitas, quæ illi ad agendũ, huic ad patiẽdum maximè ſit idonea, ut ignis in propinqua, & contigua ualentiſsimè agit lõgè diſsita, ne calefacit quidem: lapis iactus propinqua ualenter cõtundit, longinqua uix afficit.

Medium agentis uim deducens liberum. Nã contactus omnino per mediũ aliquod perficitur, ut docet Ariſto. lib. de anima, ut uiſio nõ fiat, niſi aer ſit luminoſus, neque lapis hũc, quem appetis, aut percutiet, ſi alius interceſſerit, uel corpus aliquod ualidum oppoſuerit. In alijs mediũ. i. breuius, in alijs longius. Eſt, quãdo id mediũ uires agẽtis intẽdit, aut remittit, ut calor ignis per aquã agit blãdius, per cineres ualẽtius, per arenã quoque ualentius, per puluerẽ ſcorię ualentiſsimè. Et ignis, quẽ Grę cũ uocamus, ignis itẽ fulminis urit ſæuius, quàm noſtras ut ille ẽt in aqua urat, hic uinũ, gladium, cõſumat: cũ ignis tãtùm ſit, ſed intẽtione diuerſus ob alimenti, opinor, familiaris copiã, ut in oleo, terebinthina, melle, & ſimilibus incẽſis apparet. Cõtra ex lapide amiãto ellychniũ oleo affuſo flãmam nutrit, ſed ipſum immortale manet

ignibus inuictum,uel totius naturæ proprietate, uel quod ſubſtantificum eius humidum igni non eſt habile depaſci.Id quod declarant mantilia,eo,ceu lino, neta,& texta:quæ dum ſorduerunt,igne purgãtur nullo prorſus incommodo.

Tempus denique omni agenti eſt penitus neceſſarium,quòm nihil in inſtanti fiat, ſed tempore ad agendum egeat.id quod ita eſt manifeſtum, ut probatione non egeat.

Hæc in igne fuſius ſum proſequutus, quòd is ſit maximè omnium actuoſus,& efficaciſsimus : deinde,quòd hæc in igne cognita nullam requirant declarationem nouam in aëre(cum hic quoque ſit calidus,tenuis,rarus,leuis, ſplendidus, perſpicuus) & hæc,atque alias cauſas,ſine quibus non agant, habeant eaſdem cum igne. Ad hæc ſi contrariorum eadem eſt diſciplina,aqua autem igni eſt contraria tota ſua ſubſtantia,& qualitatibus propè omnibus,terra quoque quatenus craſſa,dẽſa,grauis,opaca, igni, & aëri contraria,non erit difficile,quæ de igne dicta ſunt cæteris applicare:ut pręterea mihi oratione longa non ſit utendum . Paucis igitur eandem methodum in aëre exerceamus,cuius ut ignis,& reliquorum elementorum à natura ipſa,ſcopus eſt miſtionis uarietas ad generationem,& corruptionem neceſſaria . Primaria igitur aëris actio quærenda eſt,ut in igne,ſumẽdáque ex qualitatis in eo ſummæ actione.Ea autem qualitas,quæ ſit,etiam doctorum ſententiis ambigitur.quidam enim aeri ſummam humiditatem,aquæ ſummam frigiditatem tribuunt : alij contrà,frigiditatem ſummam aquæ, aeri ſummam humi-

humiditatem largiuntur. Quin & Gal. & Ariſtoteles nunc hos, nunc illos ſequuntur. Nam aqua, præter quàm quod refrigerat, omnium eſt humidiſsima. Nihil enim eſt aqua humidius, libro. 1. ſimpl. cap. 30. in fine.

Aqua ſiue feruens, ut exurat, ſiue refrigerata maximè, humectandi facultatem nunquam, ut conſentaneum eſt, deponit. lib. 1. ſimpl. cap. 8. ad finem. Humidiſsima quoque aqua Galeno ſtatuitur lib. de natura humana commentario in textum (Nam ut annus) Et Ariſtoteli lib. 4. meteororum cap. 4. Aer uerò humidiſsimus Galeno dicitur commentario in textum de natura humana. (Cum igitur natura) & Ariſtoteli lib. 2. de generat. cap. 3 & alibi paſsim.

Quæ igitur eſt in aere, & aqua ſumma qualitas, nondum planè conſtat, & ea nunc eſſe in aere toto non una uidetur, ſed in medio frigiditas, in ſummo caliditas quædam ignea, in imo multùm uaria pro uentorum: regionum, & anni partium natura, tamẽ ferè qua tangit aquam humiditas, qua terram non humectatam ſiccitas. Hinc aquoſis locis aerem ſemper humidiorem experimur, arenoſis, & lapidoſis ſiccorem. Ad hæc infimus hic, & nobis circunfuſus aer nos modò, calefacit, modò refrigerat, modò humectat, modò ſiccat pro uaria (ut dixi) regionum, partium anni, & prȩſentis ſtatus temperatura. Eum uerò qui eſt igni proximus, ignis naturam ſequi uериſimile eſt. Medius quanquam frigidiſsimus ſit, in omnem tamen exceſſum alterabilis uidetur, cum & frigiditatem illam ſummis æſtibus intendi, alijs tẽporibus minime ſcribat Ariſt. cap. 12. lib. 1. meteororum.

rorum. Frigidiſsimũ autem demonſtrant mixta imperfecta, in eo, concretione genita, nubes, nix, grando pluuia, quodque omnia coagulabilia, atque ipſam aquã, nos ambiens aer, ubi medio ſimilis euaſit flatu Aquilonio, cõgelet, nõ aqua, aerẽ. Eò autẽ frigiditatis aer medius perueniſſe uidetur, non ex ſua natura, ſed ex accidenti. Vaporibus ſcilicet ex aqua in eũ illatis initiò, qui denſatus in eo tum etiam minus calido, quàm ſit ſummus igni uicinus, & quàm imus radiorum reflexu calfactus, aquæ frigiditatẽ natiuã repetiuit, ac pro ſua qualitate illa, aerem mediũ iam frigidũ effecit, ut uaporibus in cerebrum elatis, & in eo denſatis cerebrũ tandem euadit pituitoſum, & frigidũ, cum ipſum, uti partes ſpermaticæ aliæ, licet initiò calidæ ſint, tamen quia exangues, frigidę euadũt.

Ariſt. cap. 3. lib. 2. de gene. ignẽ in ſummo terrã in cẽtro puriorẽ, aerẽ uero & aquã impura magis elemẽta.

Alij aerẽ medium natura, non ex accidenti, frigidiſsimũ eſſe hinc colligũt, quòd ſiquid purorum, & miſtionis expertium eſt elemẽtorum, id in ea ipſius eſſe parte, quæ à mutationibus cõtinuis eſt remotiſſima, ſit ueriſimile, ut in conuexo ignis, & in media aeris ſphæra & ad polos aer & terra in centro. Ad quod aquæ uergentes in uenis terræ ipſius etiã elementares magis fuerint. Cæteræ elementorum partes elementa non ſunt, ſed ſingulæ ex elementis cõflatæ. quapropter & nutriunt, terra, aqua, aer, & pyrauſtas ignis: nutrire autẽ non poſſunt, niſi ei, quod defluxit, ſimile ſubſtituant: at id elementis quatuor cõſtabat: ergo & quæ animal nutritura eſt elementi pars, elementis quatuor cõſtat, ob tã multas iã inde ab orbe cõdito elementorũ alterationes, mutuaſque in ſe trãſmutationes. Quãdoquidem, quæ elementa

ſibi

ſibi ſunt cõtigua, qua ſe parte attingunt, nullius elementi alterius interuentu in ſe continenter mutuò tranſeunt, ob ſymbolum, & cõſenſum ſubſtantiæ totius, et qualitatum tum primarum, tum aliarum primas conſequentium. Quem conſenſum quò maiorẽ habent, eò promptior fit mutua eorum tranſmutatio: ſic aer ſummus, & ignis imus tota natura ſibi proxima in ſe facilè tranſire uidentur, ut aer nos ambiens facilè fit flamma, quæ in aerẽ derepẽtè redeat. Sic aer imus, & nos ambiens, & aqua ſumma, aqua ima, & terra ſub hac ſumma, ſed hoc diſcrimine: quòd, quæ ex elemẽtis ob eſſentiæ tenuitatẽ, & qualitatum energiã, mutari aptiſsimis fit tranſmutatio, illa celerrimè, & nullius interuẽtu perficitur, quòd non ſolũ à tota ſubſtantia ſecum familiari, ſed etiam qualitatibus ualentiſsimis fiat, ut ignis, & aeris ſummi mutuam alterationẽ eſſe promptiſsimam, eſt ueriſimile, quia multũ cognata ſunt hæc duo, & potentibus qualitatibus prædita, ambo enim leuia, rara, tenuia, ſplendida, perſpicua, & tota natura cognata, caloreque, & ſiccitate ſibi proxima, ut intenſis parum his qualitatibus ſubſtantiam alterantibus, mox ignis ex aere illo ſummo fiat, remiſsis ex igne imò, aer, quod aer nos ambiens demõſtrat, hic enim, & aerea omnia in ignem promptè tranſit.

Gal. lib. de nat. homi.

Cõtra uerò elementa ob eſſentię craſsitiẽ mutari inepta, pręſertim à qualitatibus minimũ efficacibus in ſe tardius trãſeunt, feréque alterius mediæ mutationis interuentu, ut aer nos ambiens in aquam, & aqua in aerem, non tranſit primò, ſed per uaporẽ in quem, aer craſſatus abit. Hic uerò uapor craſſatus magis

Lib. 3. temperamen.

magis fit aqua,quæ tenuata fit uapor, qui tenuatus magis in aerem transit,quod,caligo, & nebula, uapor utraque ostendit:nam tenuata magis in aerem uanescit,crassata fit pluuia. Per tenuationem uerò reliquas aeris qualitates intellige,ut aquæ qualitates alias per crassationem. Nam aqua non modo tenuata,sed leuior, rarior,perspicua magis: sed tota sua substantia mutata,fit uapor,& hic iterum omnes aeris qualitates, & substantiam adeptus fit aer, contráque aer natura sua tota,& insitis qualitatibus depositis,fit uapor:idem,aquæ substantia assumpta simul cum qualitatibus omnibus,fit aqua. Aer igitur per uaporem in aquam transit, & aqua per uaporem in aerem remigrat. Vapor enim,cum humor sit tenuatus,naturæ est mediæ inter aerem,& aquã, opinor quòd ea duo elementa mox in se transire nequeant ob naturarum uarietatem, quomodo alimenta nobis familiaria lac,uinum, caro, mox corpus alunt,quæ magis sunt à nobis aliena,ut brutorum pascua, multis in medio egent antè transmutationibus,quàm nos nutrire possint. Nam aer tenuis,leuis,rarus,aqua crassa,grauis,densa,perspicuitate, & splendore tamen communicant duo hæc elementa,& præter hæc ignis.Sed hæ qualitates sine alijs sunt ad transmutandum maximè imbecillę. Faciliúsque terra in ignem transierit,quàm aqua,igni tota natura,& primis duabus qualitatibus contraria.Terra autem siccitate igni cognata est,quo fit,ut terrea lignorum siccorum portio promptè in carbonem transeat,ignis speciem.Aqua uerò prius in uaporem,inde in aerem abeat oportet,quàm familiare

Ca.8.lib. 1.simpl.

ignis

ignis alimentum efficiatur. Ad hanc mutationis aeris, & aquæ tarditatem facit plurimum qualitatum mutationem hanc facturarum ad agendum imbecillitas, non substantiæ solius mutandæ contumacitas. Nam à frigido fit aeris in uaporem, & uaporis in aquam mutatio, adiuuante grauitate, crassitie, dẽsitate: à calido autem imbecillo, aquæ in uaporem, & inde in aerem mutatio, adiuuante pauca utrobique leuitate, raritate, tenuitate, quæ qualitates magnæ essent necessariæ, si ab aqua in aerem sine medio faciendus esset transitus: sic ex humore à calore imbecillo fiunt flatus in nobis, & aere uaporosa quædam substantia à uehementi non fit, nisi materia sit flatulenta. Gal. lib. 6. de causis symptomatũ. Multùm igitur momenti habet ad transmutationis celeritatem substantiarum societas, similitudo, & familiaritas, quæ tamen per se mutare non sufficit sine qualitatibus primis præsertim, sed etiam alijs mutandam materiam præparantibus toti substãtiæ omnium maximè mutanti, imò quæ sola uerè transmutat, qualitates uerò ipsius sunt instrumenta, ut plenius docui initio libri de facultatibus naturalibus.

Lib. 3. temper.

Aerem igitur natura frigidissimum esse, sed uarie à causis uarijs alterabilem, quæ prius dixi, satis illorum sententia demõstrant. Quibus addas licet nõ solùm aerem medium, quia nihil, aut minimum alterationibus mutatur puriorem, & elemẽtarem magis esse, & tamen frigidissimum: sed eum quoque, qui ad polos propinquat, eandem seruare naturam. Cum enim sol & homo, hominem, sol & planta, plãtam gignat, tanquam potentissimus in generatio-

nem,

nem,& corruptionem planeta,is autem,quàm maximè illustrat aeris partem, ut quæ inter tropicos spargitur,sed etiam,quæ inter circulos arcticum & antarcticum,tamen quæ aeris pars his circulis concludi intelligitur,cũ solem,aut non sentiat mensibus circiter sex,aut obtusæ propter multã obliquitatem reliquo propè tempore sentiat,sub his aer elemẽtaris proximus fuerit. At is est,ut in medio sui frigidissimus,quod ostendit mare sub eo glaciale: ut etiam nunc aeris elemẽti,& eiusdem frigidissimi multùm supersit,quantùm scilicet à sole non calefit, nec miscetur rebus generandis,ut si in terra, & in aere illi respõdente animo fingis circulum arcticũ, & antarcticũ,& à circulo arctico terræ ad circulum eiusdẽ antarcticum lineas deorsum curuas,uel in polos rectas duci imagineris,quæ circunscribãt aeris nobis circunfusi,à sole illustrati & misti partẽ semper quidẽ æqualem(nisi aliquid impediat) nunc tamen uersus arcticũ auctam,cum scilicet sol ad cancrum propinquat,nunc ad antarcticũ,quando sol ad capricornũ propius accedit:deinde etiã à circulo arctico aeris ad circulũ antarcticũ eiusdem lineas similes, sed ter curuas duci animo cõcipias,ut primũ uelut semicirculo uersus circulũ terræ arcticũ deorsum dorso pergat, cui dũ mediocriter propinquabit sursum reflectatur,qua prius figura lineæ in terra à circulis sunt ductę,sed inęquali,ut harũ duarum linearũ medio conclusa aeris regio,media è regione solis sit tenuior,quo magis à sole recedit, sit crassior: deinde perducatur linea ad circulũ aeris antarcticũ, ut quãtum aeris inter lineas à circulis terreis, & aeris ductas

ctas interſit,totũ id ſit elementare magis,& frigidiſſimũ,quę magna eius eſt portio,maior tamẽ multò, quę à ſole miſcetur.Nec ea tamẽ omnis fuerit ẽt miſtionis expers,ſed ea tãtùm quæ uim ſolis nõ ſentit. Quid quod nubibus,nocte,hyeme tãtùm,ad ſuã naturã reuerti uidetur aer,nulla foris corrogata qualitate,ſed omiſſa ſolis calfactione?eſt autem tunc frigidus.Cur autẽ,quę ſub ſole regio aeris media iacet,ſit frigidiſsima,partim prius à nobis dictum eſt,partim ab Ariſto.Nõ eſſe uerò humidiſsimũ hoc eſt omniũ maximè humectantem aere,ſed aquam hinc docere conãtur.Corpora omnia ẽt inanimata immodicè ſicca,nos aqua , & aquoſis corporibus miſtis hnmida reddimus,nõ autem aere,& corporibus aereis, niſi aliũde humectatis.Oleũ.n.humectat,non aerea,ſed aquoſa ſua excremẽtoſaque ſubſtãtia,quã,ut ſucci cęteri,immiſtã cõtinet,eãque congelabilem, qua ab olei natiuo calore cõſumpta,oleum,ut aer, & aerea, alia à frigore,& gelu craſſeſcũt tãtùm,nõ cõgelantur.Adhęc,ſumma in quoque elemẽto,qualitas,nulla rõne(aiũt)tolli põt,multò minus in contrariã mutari. Ignis.n.ſumma caliditas,igne manẽte,nulla ratione aboleri põt,multo minus ignis fiet frigidus.Eodẽ prorſus modo quę terrę ineſt ſiccitas, manẽte terra,nõ tollitur,nec ẽt,quę aquę ineſt,ſumma humiditas tolli. Illa.n.ſimplex,quãtũuis calfacta,ſemper humectat per ſe,per accidens uerò humorẽ ui,ac cititij caloris tenuatũ è corpore foras euocat,ac ſiccat.Huc pertinet,quòd nunquã eò frigiditatis aqua uenit ex ſe,ut alia congelet,cũ aer interdũ tã frigidus euadat, quãdo uidelicet motus facit boreã,ut oĩa cogat in glaciem,

Gal.lib. 1. ſimp.ca.8.

Vetus est aer motus Hipp. lib. de flatibus aliter Aristote.

clem, durétque. Quanquam id frigus, imò aeri, ex locis sub polo glaciali ob solis recessum, accidere possit. Potest aer quoque hic elementaris magis statui. Fuerit igitur potius illis authoribus, aer natura frigidissimus, aqua humidissima, id est omnium maximè humectans, & qua nihil est humidius, ut lib. 1. simpl. cap. 30. Aer autem calidus, & incongelabilis, ut Aristoteli dicitur, fuerit summus, & per æstatem imus, interdum & medius, alicubi frigus remittit, seu caloris quidpiam suscipit per æstus alicubi, hoc est penitiore eius parte, frigus intendit, ut Aristo. lib. 1. meteororum cap. 12.

Si uerò humidum id appellemus cum Aristotele, quod suum terminum, suámque superficiem extimam ægerrimè per se retinet, alienum uerò terminum, seu corporis alterius continentis figuram, suscipit, ut siccum illi contrarium, aer hoc modo fuerit humidissimus. Hæc enim passio aeri magis inest, quam aquæ. Nam aer corporibus alijs, quantũuis mollibus, cedit, nullámque figuram ex se uel momento retinet. Vacuato enim uase aliquo aer mox subiens eius uasis figuram suscipit, suam exuit, & uesicam aere plenam, in quam uoles figuram, prõptius mutaueris, quàm aqua repletã, & flatu quantumuis leui, aeris figuram mutas, siue utriculum imples, siue uesicam, figurã igitur alterius cuiusuis corporis etiam aquæ, aer ipse celeriter admittit. Id etiã declarat motus animalis per aerem multo celerior, quàm eiusdem per aquam. Nam celerius per aerem, quàm per aquam, uolat anas, & delphinus se iaculatur, & quo aer purior, & tenuior, & leuior, &

rarior,

rarior, eò celerior per eum fit uolatus, quò crafsior eſt aer: eò tardius per eum uolatur, ut aqua quoque, quò tenuior eſt, ac leuior, eò per illam promptius nauigatur, quàm per cõtrariam. Quod etiam docet lacus aſphaltites, in quo propter aquæ bituminoſæ crafsitiem, animal mergi non poteſt, multò minus natare. Crafsities enim aquæ ut marinæ, ad ſuſtinendum naues grauiſsimas, piſces cetodes, quantùm eſt apta, tantùm ad penetrandum eſt inepta.

Nec abſurdum tibi debet uideri aerem nunc frigidiſsimum, & aquam humidiſsimam dici diuerſis ſcilicet rationibus, & ſignificatis humidi. Nam aer humidiſsimus fuerit, quod terminum alienum prõptè admittit, ſuam uerò figurã, & ſuperficiem ægrè retinet: aqua autem humidiſsima, quia ſummè humectat, immò etiam, quia in miſto (ad quod Ariſtoteles humidi, & aliarum primarum qualitatum definitionẽ refert) alienum terminum omnium facillimè admittit, ſuum ægerrimè retinet: cum terminationi, & contemperationi uſquequaque accommoda, per ſe uerò eſt facillimè terminabilis, ut exẽpla priora oſtendunt. Poteſt etiam aer humidiſsimus dici humiditate unctuoſa, in ipſo propter tenuitatem, & raritatem obſcura: aperta uerò in aereis, ut oleo, adipe, humido ſubſtantifico, quod incongelabile eſt, quia aqueum non eſt, ſed aereum, pingue, lentum, ut docet Ariſt. lib. de long. & breuit. uitæ. Immò nõ frigidus natura, & modicè humidus eſt aer, ut illi perſuadere conati ſunt rationibus non ita probabilibus, & quas abſurdiſsima plurima, quæ recenſere longum eſſet, conſequuntur: ſed uerè eſt natura humidiſsimus,

Ariſt. li. 4 meteoro. ca. 1. & 4.

midiſsimus, & modicè calidus. Id quod prius, quàm probẽ, paucis illorum rationes mihi diluẽdæ ſunt.

Primo loco, quòd ſcribũt aeris totius qualitatẽ, nunc unam non eſſe, fatemur, cum & Ariſto. cap. 3. lib. 2. de generatione, aerem, & aquam impuriora eſſe elementa, ignem, & terram puriora recipiat. Neque agimus de apparente uarijs anni partibus aeris temperatura, ſed de natiua, & inſita.

Quod ſecundo loco afferunt, aerem elemẽtum in media ipſius ſphæra maximè inueniri, id cum Ariſtotele, nec in aere, nec in aqua recipimus, in igne & terra uerum eſt. Nam in media regione, cum miſta imperfecta gignantur, & interdum animalia, & mõſtroſa quædã, quæ Iupiter pluiſſe dicitur, quomodo igitur ea pars pura erit, & non potius ſumma?

Tertio loco, quod ſubijciunt formam cuiuſque elementi qualitatem perpetuam eſſe, non magis ipſorum ſentẽtiam tuetur, quàm demolitur. Nam etſi donemus qualitatem cuiuſque elementi ſummam in ipſo eſſe perpetuam, id aerem frigidiſsimum non conuincit, quùm media ipſa regio ſit alterabilis, ut etiam Ariſtoteli uiſum eſt docenti mediam regionẽ æſtibus frigidiorem, quàm frigoribus. In qua, ſi ranas, & alia quædam miſta perfecta gigni recipimus per æſtus, ac pluere etiam cum calor aliquis uicinas mediæ partes occuparit, fueritque tunc frigida, quomodo ouum in aquam feruentẽ iniectũ ambitu coquitur quidem, intus uerò crudum manet, & panis traditus igni ualido, ut, ſi aſſatur, intus humeſcit magis, protruſa intro parte humiditatis ſuperficiariæ.

Quarto loco, quòd aqua nunquam tam frigida, ut congelet,

ut congelet: aer autem Borealis omnia concreſcere habilia, cōgelat, id ex frigiditatis intenſione ſola non accidit, ſed eſſentiæ tenuitate & craſsitie: aer enim frigidus ob eſſentiæ tenuitatē facit frigus penetrabile magis, & aquam cæteraque gelabilia etiam penitiſſimè cōgelat: aqua autē frigida, et frigore et eſſentię craſsitie ſibi uiā pręcludit, ut ne minimū quidem intrò penetret. Quin & aqua calfacta in aere etiā æſtiuo, & meridiano depoſita frigiditatē recipiet, uelut natiuā multò maiorē, quàm quæ ab aere. ex quo patet eā natura eſſe frigidiorē aere. adhęc ſi aer eſſet frigidus, tria elemēta eſſent frigida, unicū & à nobis remotū calidū, & caliditas in nullo elemēto eſſet remiſſa, cū ſingulæ aliæ in aliquo ſint elemēto remiſſæ, ut ſingulæ ſummę. Sed de his plus ſatis. nunc aerē natura humidiſsimū, cum Ariſtotele probemus, hoc eſt etiā maximè humectantē. Nā æs, & intimos lapides, citò, ac penitiſsimè humectat, ſi pluuius eſt. Humiditate tamē parū diu ob tenuitatem duratura, aeria uerò pinguia, ut adeps oleū etiā diu humectant: quùm aqua, nec citò, nec diu, nec penitus humectet. Quod ſi aerē pluuiū ab aqua ſibi miſta non à ſe humectare dixeris, nō negabis aerē uernum cū Hippocrate calidū humidū, & eundē mutationum à ſole, & alijs magnarū maximè expertē. Nā neque friget, ut hybernus: neque calet, ut æſtiuus: ſed uelut in harum qualitatū medio eſt, neque ſiccus, ut ęſtiuus. Humectare autē multò magis, quàm hybernus, hinc deprehendas, quod germinationi, & animaliū generationi eſt aptiſsimus: quę duo ſine larga humiditate nō fiāt, & largiore, quàm ſeminis calor natiuus, aut ſolis poſſit

 depaſci.

depaſci. Si enim totã depaſceretur calor alteruter, neque generatio fieret, neque per nutritionẽ auctio. Aer igitur omnium penitiſsimè, & citiſsimè & potentiſsimè humectat calido adiutus, & tenuitate, leuitate, raritate, quibus qualitates contrariæ aquam penitius, & potentius humectare prohibent. Quæ alia in hanc rem dici poſſunt, ex uarijs Ariſtotelis locis adſcribere ſuperſedeo. ad ſecundam aeris qualitatem mihi tranſeundum eſt.

Aeris qualitas ſecunda ijſdem ſaltem fuerit humiditas, quæ immodicam ab ipſius frigido cõcretionem impedit, ob id per eam melior actio aeris fit à frigido, ut uolunt, profecta. Partes enim corporis (inquiunt) tanquam lignum rigidum nolumus, præter oſſa, ſed molles & flexiles aeris humidi, & aquæ beneficio. Quanquam enim humida quædam magis concreſcere uidentur, quia uidelicet ſimul terrea ſunt, tamen quæ omnino humida ſunt, terrenæ fœcis expertia frigore non concreſcunt, ut uina tenuia: acetum, cum his aquæ loco paratum atramentum ſcriptorium, aquæ item igni deſtillatæ tardius concreſcunt his, quę aquæ uapore deſtillatę ſunt, & ambæ aqua dulci: quæ quantò craſsior, tantò citius concreſcit. Quin & ſi aeri aquea humiditas acceſſerit, ut aquas tangenti, aut pluuias & caliginem, multò magis corpora omnia etiam abditiſsima humectat, quàm aqua ipſa, ſed minus diu, quod aeris tenuitas, raritas, leuitas, ſplendor, perſpicuitas aquam penitius in alia conuehunt, in quæ aqua per ſe ob craſsitiem, grauitatem, denſitatem, nunquam penetrarit, ut idoneum ſit aquæ uehiculum aer, quomo-

do propter totius corporis caliditatem, & ſiccitatem ſitientibus, uinum uel acetum ex aqua ſumptum ſitim celerrimè extinguit, quum acetum ſiccitate & pauco calore præſertim, ſi acre admodum eſt, per ſe augeret, ut uinum calore, & ei proportione reſpondenti ſiccitate, aqua uero quanquam frigida & humidiſsima ſitim illam extinguere ſit idonea, tamen ob frigiditatem, cruditatem, craſsitiem, denſitatem, grauitatem, diu in uentriculo, & hypochondrijs moratur, neque in partes refrigeratione, & humectatione egentes, penetrare poteſt: cum frigiditate poros, & orá uaſorum denſante, uiam ſibi ferè præcludat.

Paucum autem acetum præſertim album, uel aliter tenue multè aquæ miſtum tanta ſcilicet menſura, ut bibi citra moleſtiam poſsit, ſitim illam celerrimè extinguit: & paucum uinum etiam album, uel pallidum, uel rufum & fuluum aquæ, ſed largiori miſtum. Aqua enim aceti ſiccitatem, & ſiqua ineſt ob acrimoniam caliditas, humiditate & frigiditate frangit, & uini ſimiliter. Vinum uerò, & acetum eſſentiæ tenuitate aquam, ceu uehiculum quoddã, in partes remotiſsimas celerrimè perferunt. Minus diu autem aer humectat, quam aqua, quòd eius humiditas, ut magis eſt per uias & corporum receſſus ac poros meabilis, ita eſt diſsipabilis magis. Aqua uerò in eoſdem meatus ob craſsitiem ęgrius inſeritur, ibi tamen cõſiſtit ac diutius retinetur, ut quæ uniuerſim, & citò nutriunt, uniuerſim, & citò uacuãtur, quæ paulatim ac tardè nutriunt, paulatim & tardè à calore noſtro diſsipantur, Hippocrati in Aphoriſmis. Porrò aerem natura humidiſsimum, et modicè

Oxycratũ id eſt poſca.

calidum facilè deprehendes, cum mutationibus à ſolis acceſſu, & receſſu maximo uacat, ut uere ipſo, quando maximè eſt genitiuus aer, & prolificus maximè in toto plantarum genere: quanquam etiam tũ humiditatem ex hyeme retinere, calorem ab impẽdente æſtate, & incipiente ſolis ad nos acceſſu, cauſari aliquis poſsit.

Tenuitas, raritas, leuitas, ſplẽdor, perſpicuitas in aere facultatem habent eandẽ, quam in igne, ſed tantò minorem, quãtò aeri inſunt hæ qualitates, quàm igni imbecilliores. Inſunt igitur, ut melior aeris primaria fiat actio, qualiſqualis illa eſt, utq́ue aer, & omnes eius qualitates cõſeruentur. Per has enim aer agitabilis purior, & incorruptior euadit, ut enim uitium trahunt ni moueantur aquæ, ſic aer conualle, domo, arca, loco alio concluſus, corruptionem ſui odore tetro prodit. Quæ putredo eſt omnibus non difflatis, nec uentilatis, pręſertim calidis, humidiſq́ue auſtris flantibus qualis eſt, nos ambiens aer loco calido & humido concluſus.

Calor enim, ubi paulò eſt auctior, putredinis eſt author, utpote iã rei ipſi præter naturam: humiditas uerò illa plurima à calore natiuo, non cohibita, nec uicta diffluit, & elemẽtorum diſſolutionem, ſeu putredinem accelerat.

Cætera quæ de igne ſunt dicta, ſic ad eius actionem neceſſaria, ut ſine his actio non fiat, eadem ſimiliter de aere, aqua, terra ſunt expendenda, agentis, ſcilicet quantitas, & robur, paſsi diſpoſitio, utriuſque contactus, aut iuſta ſaltem propinquitas, per quam agere & pati queant, medium legitimum

legitimum & liberum, & tempus. Quapropter in his ſermone longo mihi utendum eſt nequaquam, ſed ad reliqua duo elementa paucis explicanda tranſeundum.

Aqua omnino eſt ijſdem humidiſsima, quòd(ut ex Galeno afferunt) humectãdi facultas ab ea ſit inſeparabilis, cum ea, quantũuis calfacta, & refrigerata ſit(modo nõ ſit cõcreta) ſemper ex ſe humectat maximè. Ex ſe autem dicunt, quoniã feruens aqua, aut frigida multùm, nobis ingrato hoc utroque exceſſu feruoris, & frigoris, cutem denſat, & poros contrahit: ſicque aquam aditu ad interiora prohibet. Quæ uerò tẽperata eſt, & omnis alienæ qualitatis expers, illa ſemper humectat, ſiue potu ſumatur, ſiue balneo corpori circundetur. De gener. cap. 3. probat Ariſt.

Hæc aquæ humiditas, magnarum eſt illis uirium in generatione, ſummam enim terræ ſiccitatem, & eam duplicem, quæ ab igni proficiſcitur, aeris humiditate adiuta corrigit. Hæcque cum terra, materiæ plurimum corpori tribuit, cuius continentia ferè ſunt aquea ſimul, & terrea, atque etiam contenta, præter impetum facientia, ſeu ſpiritus, quæ aerea magis & ignea ſunt, ut igitur terra ex aqua ſubacta fit lutum, habile ad formam quanuis ſuſcipiendam, ſic noſtræ generationis primordia, ſemen uiri & mulieris, & ſanguis maternus, ambo ex quatuor elementis compoſita: ſed ſanguis, aqueus & terreus magis, ſemen uerò, quanuis initio aereum magis ac igneũ ſit, diſsipata non multò pòſt horum elementorum magna ui, & ſubſtantia, quæ ex illo fiunt partes, aqueæ & terreæ euadunt. Ta- Aqua feruens dẽſat Gal. libro ſanit.

les enim temperamento ſunt omne ſpermaticæ, & albæ in nobis partes, hoc eſt frigidę omninò, & quędam etiam ſubhumidę, ut cerebrum, nerui ſenſifici, quibus aquæ plus ineſt, quàm alijs ſiccis: quæ ſunt cerebellum, ſpinalis medulla, nerui molares, oſſa, cartilagines, ligamenta, tendones, membranæ, idque magis & minus pro largiori terræ portione, niſi & ſiccitas ignea acceſſerit, uel ſtatim initio, uel ſaltem ætatis curſu, aut uictu ſiccante.

Sed hi non uident ex terra elementari, quæ, quouis adamante, Galeno teſtante durior cenſetur, & aqua, lutum fieri non poſſe, cum aqua in hanc nunquam permearit: Aer autem promptè permearit, ut etiam lapides & metalla ſubeat, & ea etiam præ gelu frangat, aut fragilia magis reddat. Neque natiuam illam humectandi uim aer unquam perdit, niſi adeò ſit alteratus, ut aer propè iam eſſe deſinat. Summis enim æſtibus igneus eſt aer, non aer abſolutè. Eſt igitur nunc aer humidiſsimus, quia celerrimè humectat: aqua humidiſsima, quia maximè diu humectat.

Secunda aquæ qualitas ijſdem eſt frigiditas, quæ tamẽ Ariſtoteli cap.3.lib.2.gener.eſt prima, homogenea, & heterogenea ad miſti compoſitionem congregans, ſed non adeò ut congelet. cum ſit in aqua non ſumma ut in aere. Huic tamen ſi interdum ſummæ proxima accedat ex frigore aeris, aut terræ, tamen mitior ſentitur quàm aeris frigiditas: ſiue, quia ob aquæ craſsitiem, & motum frigidi pigrum minus intra corpora penetrat, quàm aer. Hinc penetrabile frigus aeris magis, quàm aquæ ſuo contactu

corpora

corpora noſtra afficit. Quod ſi etiam detur maior aquę,quàm aeri ineſſe frigiditas,tamē quia humidiſſima eſſe aqua prius eſt probata, minus glaciari eſt habilis ab ſua frigiditate,niſi quæ terrea multū eſt.

Hæc præterea frigiditas, ignis ſummum calorē temperat,quomodo(ſi Ariſtoteli credimus) cerebri frigiditas,cordis caliditatē,facitque frigiditas aquæ, & aliorum cum calore, iuſtam partium in calido & frigido miſtionem, quomodo humiditas ſiccitatem corrigēdo,humidi & ſicci corpus quoddam mediū efficit,cui ſcilicet eſſe tali conuenit ad edendā actionem ſuam,uel uſum præſtandum,ſed tamen frigiditas hæc,quædam in nobis glaciat,ut pituitā frequenter in cerebro,adipē in omnibus corporis partibus, neruoſum genus. Huius enim ſubſtantia eſt à frigido concreta,ob id fotu aquæ calidæ diſſoluitur.

Galenus id falſum probat li. uſus partium. Gal.lib. Meth.

Quomodo quæ glacies multis iam annis loco aliquo concreta manet,criſtalli modo fit duriſsima & ægrè fuſilis, ut & ſuccinum ſeptentrionali frigore ualenter concretum,cum gummi pini Gallicæ facilè ſoluatur: ſic adeps in nobis nouus calore non ita multo liquatur & ſoluitur: uetus autem uehementi,ut per febres ardentes,in quibus urinæ pingues, & deiectiones opimæ inde apparent.

Splendor, & perſpicuitas in aqua uires habent eaſdem,quas in aere & igni,ſed maximè imbecillas, quòd in his leuitate,tenuitate,raritate,& in igni prę terea calore iuuentur ad penetrandum,in aqua frigiditate,craſsitie,denſitate,grauitate magis penetrare prohibentur. Tamen hæ tres aquæ & terræ communes qualitates,uti tres oppoſitæ igni & aeri magnarum

gnarum ſunt uirium,& ad miſtionē iuſtam neceſſa riarũ,primũ,ut ſubſtantiæ plus ſub mole parua con tinerent:non cõtrà,ut ignis,aer,rara,ut dixi,corpo- ra. Aqua enim,& terra,miſto ſolidæ ſubſtantiæ plus ſuppeditant,& grauitatem,quietémque præſtãt,ſeu plus materiæ craſsioris : ut contrà,ignis,& aer plus materiæ tenuioris,& ſpirituoſæ,à qua corpori leui- tas,ad motiones promptitudo . Quod apertè oſten- dunt tenera animalia moueri promptiſsima,& aptiſ ſima ob ſpirituũ magis æthereorum copiam,præſer tim ubi iã aliquantulum adoleuerint. Vetula uerò ſe dere,quieſcere appetunt,ſi mouẽtur, propè inuita, nec celeriter etiam,ſi uelint,poſſunt, quòd aqua & terra iã magis dominãtur,unde & pituitoſa ſunt ma ximè in ſpacijs inanibus,ſicca plurimũ in ſolidis par- tibus.Quin & ſpiritus impetũ facere cõſueti in his ſuperſunt perpauci,& hi quadãtenus iã frigore con creti,pigri,mouere inepti, in aquoſam, & terream naturã quantùm ſpiritui datũ eſt,inclinãtes. Vt igi- tur aqua,terráque miſto plus materiæ largiri uiden tur,ſic ignis & aer plus formæ,aut ſaltẽ ex aqua,& terra materiã informẽ,& ineptam ex ſe ad formam recipiendam,uelut poliunt,fingunt,formant,ad for mãque ſuſcipiendã omniũ maximè apparant,et hac ſuſcepta magis exercẽt agitatione perpetua. Cui niſi aqua,& terra craſsitie,dẽſitate,grauitate obſiſterẽt, & ignẽ aeremque uelut illigarẽt,ac nexu quodã mi- ſtionis coercerẽt,haud dubiè miſtũ parũ diu ſupereſ ſet elementis illis tenuibus,leuibus,raris,irrequieto motu cõſumendis,aut ſtationẽ ſuam deſerẽtibus,& in locum natiuum reuolantibus. Ergo elemẽta hæc

duo,

duo,cõtrarijs duobus miſta,corpus quoddam grauis & leuis, denſi & rari, medium efficiunt: quod à leuibus illis mouetur, à grauibus interdum quieſcit: ut ſit durabile magis commodante in id non parum ſomno, frigiditate & humiditate,horum elementorum cõciliato, quem caliditas & ſiccitas interrũpũt,uigiliáſque ac inſomniũ inuehunt. Calore enim motũ excitari oſtendũt,uipere ſub æſtu,& homines uino,aut aliter calfacti:frigore uerò quietẽ cõ parari teſtãtur partes nobis frigore torpidæ,& uiperæ,aliáque animalia hyeme latẽtia,tuncq́ue mortuis ſimillima. Grauia igitur,& dẽſa,& craſſa hæc elemẽta,cõtraria cohiberi inepta continent,ut corpus animã,& uaſa uitrea,& denſa aquã,uini olea chymiſtarũ,facilè ob tenuitatẽ,raritatẽ,leuitatẽ exhalabilia. Gal.lib. loco aff.

Terra tanquã officina quædã,& fundamentum generationũ,ac naturæ ſubiectum materiã præbet omniũ plurimã corporibus gignendis: quapropter etiã plurima corruptis ſupereſt. Ea omnium maximè ſiccat ex ſeſe,præſertim,ſiqua eſt elementaris,& ſimplex. Eadem cum ſit ſiccisſima,etiam eſt omniũ durisſima,& quouis adamante durior.

Eadem figuram ægrè ſuſcipit, ſuſceptam pertinacisſimè retinet,ut aqua, & aer, & ignis contrà. Quomodo qui diſcendi & apprehendendi prõptitudine pollent,memoria parum ualent:contrà quibus diſcendi eſt difficultas,memoria ſunt fideli. Gal lib.de natu.hominis.

Quę res,uſus eſt omnino maximi,ad rerũ diuturnitatẽ. Cum enim ignis,aer,aqua per ſe,& ſimul miſta materiam rei præſtent ſpargi facilem, extendi promptã figurari aptã,in quiduis ſequacẽ,qubuſuis

lineamentis

lineamentis ductilem, sed celerrimè eluibilem figuram, & maximè caducam, ac euanidam, nisi horum subsidio terra à summo rerum omnium opifice superaddita esset, quæ ut per se ob siccitatem, & natã inde duritiem ægrè figuratur: ita alijs elementis omnium tamẽ maximè aqua dum emollitur, idq́ue mediocriter, temperaturam quandam efficit, mediã humidissimi ac siccissimi, ut in luto apparet. In qua quidem temperatura quãtum ex aqua accedit mollitiei, tantùm ex terra duritiei: & quantùm aqua rẽ figurari aptam efficit, tãtùm terra fingi ineptam: & quantùm terræ figura est durabilis, tantùm aquę est euanida. Sed tamen ipso formationis initio plus humidorum elementorum, ut ante docui, est immistũ ad formationem singularum corporis partium faciliorem, quæ ne dilabatur prospectum est per contẽta, & impetum facientia, & succedentem ætatis processu siccationem. Quomodo enim nec figulus formata uasa, mox igni coquit, ne rumpãtur, sed ante paulatim uẽto, & sole siccat, sic rerum opifex nostri corporis materiã initio statim siccari noluit: sed paulatim, ne immortales essemus, si nunquã siccaretur. Id igitur ad mediocrem rerum durationẽm factum est, cum perpetuæ esse nequeant. Tradunt igitur elementa operas mutuas, & se inuicem adiuuãt. Nam terra, aquæ beneficio, in formam quamlibet, nec ita difficulter fingi habilis redditur, à terra, aqua, ne tã promptè diffluat, & uelut stationem deserat, cohibetur, terræ & ignis siccitas, aquæ & aeris humiditate corriguntur, & cõtrà, ignis item caliditas, & sæpe aeris, aquæ & terræ frigiditate temperantur. Ignis & aeris

aeris raritatem,leuitatem,tenuitatem,aquæ & terræ densitas,grauitas,crassities remorantur,illorum & aquæ splendorem,& perspicuitatem terræ opacitas inducit,& obtenebrat, ut ex contrarijs huiusmodi,tum substãtijs,tum qualitatibus inuicem totis per se totas mistis generata omnia temperentur,& perdurent,donec elementa hæc quatuor cõcordi pace ligata manent,ut idem de humoribus corporum sanguine præditorum uelut elemẽtis intelligas. Vbi enim calidum per se,magis cum sicco in nobis abundat,adusto sanguine bilem utranque gignit,ut frigidum per se,magis cum humido pituitã,temperaturęque symmetriam,& humorum corrũpit (in qua erat similarium & primarum partium sanitas)morbósque accersit magnos,pro intemperaturæ,& humorum ametriæ magnitudine. Omnis nanque intẽperies insignis,morbum gignit,maxima autẽ mortem affert.Frigiditatis in terra,& aqua est eadem ratio,ut crassitiei,dẽsitatis,grauitatis. Obscuritas autẽ terræ propria,& opacitas aliorũ trium elementorũ splẽdori,& perspicuitati obsistit,ac his temperandis cõmodant,quomodo uisionẽ nostram à sole,& splẽdore dissolutã,tenebræ & opacitas cogẽdo recreant.

Hæc igitur elementa quatuor,quorũ concursione omnia gignuntur,atque concrescunt,dum cõcordi pace uelut consentiunt,res perdurat: dum dissident,& mutationibus sese plurimum exagitãt,corrumpitur,aliáque gignitur. In qua mutatione,quãuis ignis uelut causa effectrix,& terra tanquam mutationis subiectũ,principes tenere partes uideãtur, tamen reliqua etiã eximia sunt,quæ quatuor omni Gal. lib. simpl.

no

no necessaria . Si enim calidum elementum sustuleris , concrescit humidum caloris inopia : si frigidum pereat elementum, omnia ignis erunt : si siccum tollatur, aqua erunt omnia : si humidum, terra, interibúntque corpora, quæ sub cælo sunt uniuersa. Nec solum. 4. elementa esse oportuit, sed qualitatibus quodammodo contraria, & substantijs, alioqui in se non agerent, si essent similia, nec à se paterentur, sed se ipsa fouerent & tanquam unum essent.

Hæc de elementorum proprietatibus , facultatibúsque sufficiant, quo autem mouente misceri inuicem queant, paucis addendum est, cum per se omnino nunquam simul coeant, ac congrediantur multò minus misceantur, leuia enim duo suapte natura sursum recta tolluntur, grauia duo reliqua deorsum recta declinant. Quo igitur mouente, hæc tolluntur, illa deturbãtur, uel saltem hæc quieris amica, illa deorsum præcipitata cum his contribulantur, ut etiã terra ipsa & aqua elementis quatuor sit mista. Spherarum omnium, & in his planetarũ, ac syderum motus irrequieti, ac splẽdores, & radij ignem maximè, secundo loco aerem, igni uicinum perpetuò cõmouent, aquæ infernis his commiscent.

Quomodo si centro phialæ rotundæ terram , & in circuitu eius aquam, & circum hanc uinũ immittere possis, ut uitri fundo terram, super hanc aquã, desuper uinum quotidie immittimus: deinde rotundam phialam exagites, rotatúque celerrimo & perpetuo circũagas, tria hæc misceri cerneres, ut profectò in uitro miscentur.

Radios uerò mouere indicabit tibi aer, quem so

lis radij

lis radij per feneſtram illuſtrant. In eo enim motu irrequieto, corpuſcula quędam agitari ſpectas apertè ob ambientis radios aeris obſcuritatẽ, quomodo pluuiam gracilem, & raram deprehẽdis in oppoſita obſcuráque & aperta feneſtra, nõ deprehendis in albo, aut ſplendido oppoſito, cum tamen non è regione tantùm feneſtræ, uel obſcuri alterius corporis pluat, & alijs etiam locis. Eodem opinor modo, earũ uelut atomorum motum, in radijs per anguſtum foramen in locum obſcuriorem receptis, ſpectare potes, in uijs publicis, et locis patentibus non potes: ubi tamen omninò ſimiliter moueri eſt non modo ueriſimile, ſed etiam uerisſimum. Si enim quouis loco oſtium, uel aliud denſum: ſed feneſtratum, aut foratum in ſole derepentè ſtatuis, motum omninò ſimul deprehendes. Huc pertinet quod etiam in aere publico ſole illuſtrato, cernimus moueri corpuſcula quãplurima, ſed paulò grandiora, quàm ſint atomi.

Quæ uerò qualitates aliæ tactiles, guſtatiles, uiſiles, olfactiles, audibiles uariam elementorum miſtionem ſequantur, & præterea figuram, craſsitiem, & id genus alia docere præſentis non eſt inſtituti, cum præſertim ex Ariſtótelis libris, præſertim de anima, & Theophraſto lib. de plãtis, & Galeno lib. 4. ſimpl. & alijs, cuiuis diſcere ſit promptum.

Hæc paucula de elementorum natura mihi aſſerere uiſum eſt, etiam ſi non pauca ex his problemata, quibuſdam uideri poſsint.

